

Практична робота № 2

Підбір видового і формового складу декоративних рослин, що використовуються для створення різних видів насаджень

Мета: Навчитися добирати асортимент деревних рослин для створення композицій на об'єктах ландшафтної архітектури.

Завдання:

1. Підібрати асортимент деревних рослин для відповідного агрогрунтового району України (дод. А).
2. Навести для обраного асортименту екологічну та декоративну характеристики.
3. Запропонувати використання асортименту в різних видах декоративних насаджень.
4. Оформити дані у таблицю заданої форми (дод. Б).

Вихідні дані: Студент обирає або ж отримує об'єкт ландшафтної архітектури з прив'язкою до відповідного агрогрунтового району України. Асортимент повинен складатися з такої кількості рослин: 10–15 дерев, 5–10 кущів, 3–5 ліан.

Техніка виконання: Робота виконується на форматі А–4 у формі таблиці.

Теоретичні відомості

Добір асортименту деревних рослин для створення та формування різних видів декоративних насаджень необхідно здійснювати на основі узагальнених знань, які отримані із дисциплін: ботаніка, декоративна дендрологія, лісова селекція, декоративні розсадники та насінництво, лісівництво.

Можливість використання тих чи інших деревних рослин у декоративних насадженнях визначається їх вимогами до умов місцезростання та рівнем негативної дії на них різних екологічних факторів.

Провідними факторами, які впливають на ріст і розвиток рослин, є кліматичні, ґрунтові, а також рівень забруднення довкілля. Серед кліматичних, основним є температурний режим, так як з ним пов'язані морозо-, зимо-, посухо- та жаростійкість деревних рослин.

Для повноцінного розвитку та росту деревним рослинам необхідні також світло, волога та наявність у ґрунті органічних речовин і мінеральних солей.

Для отримання довговічних та високодекоративних деревних насаджень асортимент рослин необхідно добирати для певних умов місцезростання. Згідно з агрогрунтовим районуванням на території України виділяють 5 районів, кожен з яких характеризується своїми природними умовами та різною придатністю для зростання аборигенних та інтродукованих рослин.

Деревними рослинами називають багаторічні рослини з дерев'янистими стеблами та кореневими системами. За характером розвитку стебла деревні рослини поділяються на такі групи: дерева, кущі, кущики, напівкущі, ліани,

рослини-подушки.

Дерева – деревні рослини з чітко вираженим стовбуром та кроною, що піднята над поверхнею ґрунту на певну відстань. Дерева за висотою поділяють умовно на дерева першої величини або порядку (понад 25 м), другої величини (від 20 до 25 м), третьої величини (від 15 до 20 м) та найбільш низькі (5 (7)–15 м). Дерева є основним матеріалом для створення об'ємних композицій.

Кущі – деревні рослини, які мають декілька здерев'янілих скелетних осей (головна лише на початку життя). Тривалість життя скелетних гілок у кущів менша, ніж стовбурів у дерев, і коливається від 2–3 до 40 років. Висота кущів становить від 0,5 до 5 м. За цією ознакою їх поділяють на високі (2,5–5 м), середні (1–2,5 м) та низькі (0,5–1 м). В композиціях кущі найчастіше грають допоміжну роль. Лише на малих об'єктах кущі можна використовувати як основний матеріал.

Кущики – вічнозелені деревні рослини до 50–60 см, які мають декілька стовбурів, що можуть змінювати один одного (брусниця, чорниця). В декоративних насадженнях використовуються як і кущі, особливо при створенні малих композицій.

Напівкущі – напівдерев'янисті рослини, в яких частина подовжених пагонів залишається не здерев'янілою і щороку частково відмирає. Це свого роду проміжна життєва форма між дерев'янистими і трав'янистими рослинами.

Подушковидні деревні рослини – життєва форма деревних рослин, яка виникла в жорстких умовах існування в результаті дуже малого приросту пагонів і великої редукції листя. Висота рослин-подушок 0,1–1 м.

Ліани – рослини з гнучкими, виткими стеблами. Ліани можуть бути деревоподібними (виноград, актинідія, ротангові пальми) і досягати довжини 30 (300 м) та діаметра 10 см і більше, кущоподібними або меншими за дерева (лимонник, виноградивник, ломиніс), кущикоподібними (плющ звичайний), напівкущикоподібними (паслін солодко-гіркий). За допомогою спеціальних пристосувань (вусиків, присосок тощо) ліани прикріплюються до різних опор (стін, стовбурів, стовпців), тому їх використовують для вертикального озеленення різних об'єктів.

Усі насадження деревних рослин різних розмірів та форм слід розділити на основні типи: солітери, групи, алеї та інші лінійні насадження, живоплоти, гаї, масиви, вертикальне озеленення.

Солітер – це розміщення окремо зростаючого дерева чи куща на відкритому просторі. Він передбачає умови його огляду зі всіх боків та фокусування на ньому уваги спостерігача, та характеризується яскравою індивідуальністю, що підкреслюється декоративними якостями, які вирізняють його серед оточуючих насаджень. Для повноцінного розвитку такої рослини необхідні оптимальні умови, що відповідають екологічному принципу його розміщення. Сфера впливу (біологічна та естетична) солітера визначається окружністю з радіусом, що рівний його висоті, якої він досягає в період його повного розвитку. Для солітеру велике значення мають колір, особливості будови крони, її фактура, рельєф, щільність, текстура кори. Форма крони може

бути розкидистою, пірамідальною, колоноподібною, кулястою, овальною, зонтиковидною, плакучою, сланкою. За щільністю (визначається гілкуванням) крони умовно поділяють на чотири типи: щільнокронні, напівщільнокронні, напіважурнокронні, ажурнокронні. Варіанти використання солітерів у ландшафтних композиціях можуть бути наступними:

- 1) головний елемент, що фокусує увагу (об'ємна домінанта простору);
- 2) акцент (розміщується перед однорідними щільними насадженнями);
- 3) розчленування простору (декілька мальовничо розміщених дерев);
- 4) посилення декоративності головного елемента композиції (посилення нахилу схилу скелі або надання водоспаду враження «дикості»).

Група – це насадження, що зібране в самостійну композицію та розміщене окремо від масиву, яке займає ділянку, діаметр якої не перевищує подвійної максимальної висоти дерев. Підкреслене розміщення в просторі наближує її до солітерів. При створенні групи використовують як фізіономічний, так і екологічний та фітоценотичний принципи. Вони можуть розміщуватися навколо галявин, на галявинах, на пагорбах, біля водойм, на перехресті шляхів, біля будівель тощо.

Групи можуть бути чистими (майже всі групи від 2 до 7 дерев) та змішаними (за видовим складом), створеними з листяних (листопадних та вічнозелених), хвойних видів, змішаними хвойно-листяними. За кількістю рослин є малі (2–5 рослини), середні (6–10) та великі (11–20) групи. За складом вони бувають деревними, деревно-кущовими та кущовими.

Алея – це дорога для прогулянок, що обсаджується ритмічними рядами дерев та формує вузький простір, спрямований на який-небудь елемент композиції, що особливо виділяється. На територіях з пейзажним стилем, алеї слід розміщувати на тих ділянках доріг, де необхідно підкреслити композиційне значення об'єкту, розділити 2 відкритих простори або виділити простір з масиву насаджень (при цьому в останньому випадку алеї обсаджуються деревами, що відрізняються своєю формою від видового складу масиву). В регулярних композиціях алеї, як правило, спрямовані до головних композиційних вузлів та створюють враження парадності, тому необхідно створити враження великого масштабу (алея робиться достатньо широкою, зрідка висадженими високими деревами), в один або декілька рядів регулярно скомпонованих груп по 4–6 дерев.

Живоплит – це щільне, зімкнуте рядове насадження дерев або кущів однакової висоти, що створює враження «завіси» або «зеленої стіни». Він проектується з 2 та більшої кількості рядів дерев та кущів, висаджених в шаховому порядку. Живоплоти бувають одноярусними чи багатоярусними, одновидовими чи різновидовими, вільнорослими (з видів, що повільно зростають та мають компакту форму крони або гарно квітують та не витримують стрижки), стриженими (топіарні, що формуються фігурною обрізкою крони) та такими, що створюються із застосуванням спеціальних конструкцій (з витких рослин), та шпалерними, які створюються переплітанням гілля чагарників у вигляді решітки з прикріпленням пагонів до спеціального

каркасу).

Залежно від призначення, живоплоти бувають різної висоти: бордюри – до 0,5 м (для влаштування партерів), низькі – 0,5–1,5 м, середні – 1,5–3 м, високі – вище 3 м. Живоплоти використовують для захисту території, для виділення полотна дороги та розмежування смуг руху, для обрамлення та поділу ділянок парку (щільне обрамлення боскетів, зелених театрів, естрад та куліс, для маскування споруд та краєвидів.

Боскет – це замкнутий простір геометричної форми, що обмежується зі всіх сторін стриженним живоplotом з дерев та кущів. В середині нього розміщуються зелені театри, фонтани, декоративні басейни, лави для відпочинку, квітники.

Фігурні зелені насадження, або топіарі – це штучно сформовані за допомогою обрізки, переплітання гілок та інших засобів формування крон композиції з дерев та кущів.

Найбільшими насадженнями в ландшафтному проектуванні є гаї та масиви. Вони використовуються для підкреслення характеру ландшафту, для маскування небажаних об'єктів, як обмежувачі зовнішнього простору, для зосередження та втілення форм певних видів або спільнот дерев. Їх інколи називають «лісовими» ландшафтами, тому що вони відтворюють природний лісовий ландшафт. Ландшафти «лісового» типу – збірне явище, в якому внаслідок зміни структури, заміни одних компонентів іншими, збільшення одних елементів за рахунок інших, художньо підкреслюються головні риси композиції.

Гаї – це насадження площею 0,5–1,5 га, що утворюється рідко розміщеними одновіковими деревами, та викликає враження одноманітного за характером відносно замкнутого простору. Його естетичний ефект створюється контрастом об'ємних форм дерев на фоні прогалін, мальовничою грою світла та тіні і сприймається, на відміну від солітера та групи дерев, з близької відстані. Тому при виборі асортименту враховуються також будова стовбурів, фактура та колір кори, структура гілкування, форма листя. Гаї можуть бути одновидовими та сформованими з двох видів, схожих за біологічними та декоративними властивостями. Вони використовуються як самостійні одиниці композиції, або як перехідний мотив від масиву до відкритого простору.

Масив формується біологічно стійким та декоративно підібраним угрупованням деревно-кущової та трав'янистої рослинності на площі до 10 га. Рослинний матеріал в масиві розміщується достатньо щільно (на відміну від гаю). Це сприяє формуванню однорідного та замкнутого характеру мікро-середовища. Зменшується прозорість масиву та проникність ділянок, що забезпечує сприятливі умови розвитку флори та фауни. Масиви складаються з дерев різного розміру та можуть бути різними за асортиментом, проте в центральній частині зберігають домінуюче значення одного або декількох видів.

Масиви повинні характеризуватися більш розчленованою структурою та розсіченими краями (ефект узлісся). Узлісся масиву дозволяє створити фон для

груп та солітерів, які виділяючись на ньому, збагачуючи загальний вигляд пейзажу. Серед рослин, що входять до складу масивів повинні виділятися едифікатори (створюють лісорослинні умови) та асектатори (квартиранти). Едифікатори, відповідно поділяються на доміанти (основний вид) та субдоміанти (доповнювачі).

Контрольні запитання:

1. Назвіть основні типи насадження деревних рослин. 2. Як поділяються деревні рослини за характером розвитку? 3. Перелічіть варіанти використання солітерів у ландшафтних композиціях. 4. Які насадження є найбільшими в ландшафтному проектуванні?

